

Bjud in till lokalekonomiskt omställningsarbete

Handledning för studiecirklar och workshops

© **ABF Skåne och Röstånga Tillsammans, 2024**

Text och illustrationer: Jonathan Korsar

Grafisk formgivare: Cia Björk/PCG Malmö

Innehållsförteckning

Inledning	4
Varför engagera sig i lokalekonomisk utveckling?	4
Del 1: Att organisera en lokalekonomisk studiecirkel	5
Träff 1	5
Träff 2	5
Träff 3	6
Fler träffar?	6
Del 2: Det lokalekonomiska perspektivet	7
Dilemman med den dominerande ekonomiska utvecklingsmodellen	7
Det lokalekonomiska alternativet	7
Synliggör lokalt gemensamt välbefinnande	8
Alla kan ha en roll	8
Exempel mobilitet och energi	9
Rättvis omställning?	11
Del 3: Om lokalekonomiska workshops	13
När är det läge att göra de här aktiviteterna?	14
Med vem görs aktiviteterna?	15
Möjliga avgränsningar	15
Variationer på upplägg	15
Om att titta på en viss del av den lokala ekonomin	15
Lek gärna med en läckande hink!	15
Vad workshops kan landa i	15
Dokumentera och kommunicera	16
Del 4: Workshopaktiviteter	17
Workshopaktivitet 1: Introduktion	17
Workshopaktivitet 2: Den läckande hinken	19
Workshopaktivitet 3: Plugga läckorna och utforma ett Pluggträd!	21
Workshopaktivitet 4: Gräva bevakningskanaler för den lokala ekonomin	22
Del 5: Till dig som är cirkelledare	25
Förbered dig med ABF	25
Ansvarstagande arrangörskap med ABF	26
Arbetsplanen hjälper er att nå målen	26
Mer om detta material	27

Inledning

Varför engagera sig i lokalekonomisk utveckling?

Hur kan vi göra mer med de resurser som finns på en ort? Vad betyder det att en hundralapp kan vara värd 200 kronor eller till och med 300 kronor om den cirkulerar i en lokal ekonomi? Hur kan vi bättre ta tillvara alla de kunskaper och förmågor som finns bland boende på en ort?

Det här materialet beskriver det lokalekonomiska perspektivet, med exempel på hur det kan användas för att tänka, till exempel kring människor som resurs på en ort, mat, boende, företagande, mobilitet, energi och en rad andra lokala frågor.

Runt materialet är det möjligt att organisera en lokalekonomisk studiecirkel och här beskrivs hur det i förlängningen av en sådan cirkel är möjligt att arrangera ett antal workshopaktiviteter. Syftet med dessa workshops bör vara att bjuda in boende, företagare och verksamma i offentlig sektor till samtal och gemensamt lärande kring hur vi lokalt kan göra mer med våra lokala resurser. Både en studiecirkel och workshops är ett sätt att göra människor boende och verksamma på en ort delaktiga i att praktiskt utforska vad lokalekonomiska satsningar kan innebära. Vårt förslag är att ni börjar med en studiecirkel i en mindre grupp och därefter går vidare med att bjuda in fler människor genom att organisera en eller flera workshops.

Materialet vänder sig både till dig som vill vara med och utveckla din stadsdel eller bygd, och till alla som är engagerade i frågor om social rättvisa och klimatomställning och som den vägen börjat tänka på hur en sådan omställning praktiskt ska gå till. Att jobba med lokalekonomisk utveckling är ett sätt att möjliggöra en rättvis och grön omställning. Som exemplen i det här materialet visar går det att arbeta med det här både "underifrån" och "uppifrån", eller med andra ord både genom gräsrotsorganisering, föreningar, kooperativ och andra lokala företag samt politiskt via till exempel kommuner och regioner.

Materialet tar upp både hur vi kan arbeta med de pengar som finns på en ort, och hur vi kan jobba med att bättre ta tillvara alla de resurser som inte har en prislapp. Inte minst handlar detta om att bättre ta tillvara på alla människors möjliga bidrag till samhällsutvecklingen.

Lokalt utvecklingsarbete

Många olika sorters föreningar runtom i Sverige är engagerade i lokalt utvecklingsarbete. Många med fokus på detta är med i Hela Sverige ska leva, men även andra föreningar till exempel idrottsföreningar och företagarföreningar, jobbar med lokalt utvecklingsarbete.

Hur hänger lokalekonomi ihop med demokrati?

Att jobba med lokalekonomi är ofta ett sätt för lokala föreningar eller med andra ord det lokala civilsamhället att skapa en demokrati underifrån, som gör det möjligt att tackla olika sociala, ekonomiska och miljörelaterade frågor.

Del 1

Att organisera en lokalekonomisk studiecirkel

Det finns många ingångar i frågor om lokal utveckling. Människor har kanske olika hjärtefrågor, men det lokalekonomiska perspektivet handlar om att förstå hur olika saker faktiskt kan komma till skott. På det sättet kan det vara intressant för en bred mångfald av personer med olika huvudintressen.

Att organisera en lokalekonomisk studiecirkel är ett bra sätt att lära sig mer om vilka möjligheter som finns att jobba med lokalekonomi som redskap för förändring. Är du engagerad vet du säkert några andra som också kan vara intresserade av detta. Kanske är du aktiv i en grupp där det finns flera som redan börjat diskutera olika lokala utvecklingsfrågor.

En studiecirkel kan organiseras med minst tre personer som bestämmer sig för att träffas vid minst tre tillfällen för att tillsammans bilda sig kring en fråga eller ett ämne.

Arbete med det här materialet över tre träffar kan läggas upp så här:

Träff 1

- Läs *Inledning: Varför engagera sig i lokalekonomisk utveckling?* och detta avsnitt *Del 1: Att organisera en lokalekonomisk studiecirkel*.
- Diskutera vad ni vill lära er samt även hur ni kom att bli intresserade av lokalekonomiska frågor. Eftersom det går att närma sig det här ämnet från så många håll är detta både ett bra sätt för er att lära känna varandra och samtidigt ett sätt att börja sätta sig in i de lokalekonomiska frågorna.
- Diskutera hur er plan för att träffas ser ut. Diskutera också om ni redan vet i vilken stadsdel eller bygd ni är nyfikna på att engagera er lokalekonomiskt. Ta fram en karta och fundera på hur ert område kan avgränsas?
- Om det inte redan finns en cirkelledare fundera på vem som kan tänka sig att vara cirkelledare och ta på sig ansvar för att arbetet med cirkeln rullar på. Läs mer om kontakten med ABF och att vara cirkelledare i *Del 5: Till dig som är cirkelledare*. Behöver ni hjälp med att hitta en cirkelledare kan ni kontakta er lokala ABF-avdelning.

Träff 2

- Läs *Del 2: Det lokalekonomiska perspektivet*.
- I detta avsnitt diskuteras både vad det lokalekonomiska perspektivet är mer generellt samt hur det kan tillämpas på några frågor. Det finns många fler frågor som man kan ha ett lokalekonomiskt perspektiv på. Diskutera vilka frågor ni är engagerade i och vad ett lokalekonomiskt perspektiv på dessa frågor kan innebära.
- Om ni vill se på fler exempel på hur olika grupper och orter jobbat med olika lokalekonomiska initiativ så är Hela Sverige ska leva webbsida en mycket bra

resurs. Orientera er gärna kring vilka resurser som finns där. Där finns bland annat reportage, en mängd rapporter och handledningar som kan ge inspiration.

- Diskutera också hur ni tänker att olika lokala utmaningar, sociala orättvisor och miljöfrågor där ni bor skulle kunna tacklas genom lokalekonomiska satsningar.
- Diskutera vilka lokalekonomiska satsningar som ni gärna skulle se där ni bor.

Träff 3

- Läs *Del 3: Lokalekonomiska workshops* och *Del 4: Workshopaktiviteter*.
- Här får ni läsa om hur det är möjligt att lägga upp lokalekonomiska workshops på lite olika sätt. Tanken med lokalekonomiska workshops är att en blandad och helst bred grupp människor på en ort bjuds in till samtal och gemensamt arbete med fokus på hur lokalekonomisk utveckling och lokalekonomiska satsningar kan utvecklas eller vidareutvecklas på en ort.
- Här diskuteras att det är tre grupper som kan och kanske bör bjudas in till lokalekonomiska workshops. Boende (och deras föreningar), företag/företagare (och deras föreningar) och representanter för samt arbetande inom offentlig sektor, det vill säga verksamma i kommuner och regioner. På vilket sätt kan var och en av dessa grupper vara viktiga att ha med i lokalekonomiskt utvecklingsarbete?
- Diskutera i er grupp:
 - ♦ Vad är utmaningarna med att bjuda in boende? Företag/företagare? Respektive representanter/arbetande inom offentlig sektor?
 - ♦ Skulle ni vilja göra workshops där ni bor?
 - ♦ Vilken sorts workshops skulle ni vilja göra? Vill ni fokusera på en begränsad del av den lokala ekonomin eller skulle ni vilja försöka ta ett helhetsgrepp på hela den lokala ekonomin för att tillsammans inventera alla möjligheter till lokal utveckling?
 - ♦ Var skulle ni vara? Hur kan ni bjuda in?
 - ♦ Vilka skulle ni försöka samarbeta med? Någon eller några föreningar? Någon eller några som är anställda i kommunen?
 - ♦ Vad skulle ni kunna ställa upp för mål med er workshop alternativt era workshops om ni bestämmer er för att ordna flera möten?

Fler träffar?

Om ni bestämmer er för att genomföra en lokalekonomisk workshop eller en liten serie av workshops så kan ni göra en plan för några till cirkelträffar där ni träffas inför och efter era planerade workshops för förberedelser respektive utvärdering och dokumentation samt diskussion om hur ni ska gå vidare med det som kom fram i era workshops.

Del 2

Det lokalekonomiska perspektivet

Det lokalekonomiska perspektivet handlar om att se potentialen för starkare och mer inkluderande lokalsamhällen som ett viktigt steg mot hållbar utveckling.

Dilemman med den dominerande ekonomiska utvecklingsmodellen

Många orter anstränger sig för att locka till sig stora företag för att den vägen ordna anställningar åt lokalbefolkningen och annan ekonomisk utveckling.

Det kan handla om att locka till sig externa köpcentrum, batterifabriker eller serverhallar. Den här typen av etableringar kan skapa jobb och ekonomisk utveckling, men det finns några dilemman med denna typ av ekonomisk utveckling:

1. Eftersom många kommuner både i Sverige och utomlands konkurrerar om dessa investeringar måste de lokala orterna erbjuda stora incitament. Till exempel har flera kommuner erbjudit både elrabatter och snabbspår i hanteringen av bygglov och liknande vid etableringen av serverhallar i Sverige, men frågan blir ofta i efterhand hur mycket de lokala orterna vann på etableringarna. Kanske kostade det mer än det smakade?
2. Av de lokala arbetstillfällena som skapas kan det mycket väl vara så att en ganska stor andel av dessa går till arbetskraft som hyrs in utifrån, under en tidsbegränsad period, ibland för att lokal kompetens saknas.
3. Ett ganska allmänt problem är att företag som inte är lokalt ägda plockar ut vinsterna från gjorda etableringar och använder dessa för att driva utveckling någon annanstans.
4. Det är slutligen så att stora, ofta transnationella bolag generellt är bra på att knyta sin produktion till stora transnationella nätverk av underleverantörer med mera. De kan dock ofta sakna lokalanpassade regionala kopplingar till lokala företag och lokalbefolkningen vilket ofta påverkar hur mycket lokalbefolkningen i själva verket får det bättre genom en etablering. Att det är på detta vis blev inte minst synligt under pandemin då många företag brottades med sina internationella leverantörskedjor.

Hållbar utveckling och det lokalekonomiska perspektivet

Från 1970-talet fram till idag har behovet av en hållbar utveckling baserad på bättre resurshushållning, mer demokrati och delat välstånd satts på dagordningen både lokalt och internationellt. Det

lokekonomiska perspektivet har i stor utsträckning utvecklats som ett sätt att jobba med hållbar utveckling i praktiken. Planer för att ställa om till en mer hållbar utveckling finns både i kommuner, regioner och i många företag.

Det lokalekonomiska alternativet

Ett alternativ eller i många fall åtminstone ett viktigt komplement till att vinna investeringar utifrån kan därför vara att hitta vägar att göra mer med de pengar som redan kommer in i en lokal ekonomi. Kan samma hundralappar som spenderas lokalt spenderas på ett sånt sätt att de jobbar lokalt både i andra och tredje led blir de lokalekonomiskt två respektive tre gånger så värdefulla som om de bara kan användas en gång av boende på en ort.

Kanske kan detta i ett nötskal sägas vara det lokalekonomiska perspektivet. En hundralapp är inte bara en hundralapp i ett lokalekonomiskt sammanhang — hur många varv den kan cirkulera i den lokala eller regionala ekonomin avgör med andra ord dess lokalekonomiska värde.

Hur kan vi då göra för att få snurr på pengarna i våra lokala ekonomier? Utmaningen är att skapa förutsättningarna för att en ort ska kunna producera och leverera fler tjänster och varor lokalt. Det spelar här givetvis roll vad boende, företag och offentliga aktörer efterfrågar och är beredda att betala för. Ibland handlar därför lokalekonomiskt utvecklingsarbete mycket om att ge förutsättningar för dessa aktörer att snacka ihop sig och inventera vad de faktiskt skulle kunna efterfråga lokalt. Ingen ort vare sig kan eller borde producera allt den behöver, men många orter kan göra mer av sina resurser lokalt.

Stärkt lokalekonomi för stärkt inkludering?

Många jobbar med olika former av socialt företagande, en viktig form av lokalekonomi, för att till exempel ta tillvara på lokala resurser och skapa arbetstillfällen för fler i lokalsamhället och på det sättet bidra till ett mer inkluderande samhälle.

Hur kan en lokalekonomi läcka resurser?

När kommunens, medborgarnas och företagets pengar inte används lokalt utan istället spenderas långt bort och skapar arbetstillfällen och vinst långt bort så kallas det för "localekonomiskt läckage". Genom att minska läckage så stärker vi verksamheter på ort och ställe.

Synliggör lokalt gemensamt välstånd

Att det inte bara handlar om pengar är också viktigt att uppmärksamma. Det handlar väldigt mycket om människor. Hur tar vi vara på människors intresse, kunskaper och deras deltagande? Det kan också ofta handla om hur vi använder resurser som inte har någon tydlig prislapp, till exempel föreningslivets kapacitet att samla människor, eller sol och vind som får ett ekonomiskt värde kanske först när vi skruvat upp ett gäng solpaneler på taket eller satt upp en lokalt ägd vindkraftspark. Människors kunskaper, informella mötesplatser, traditioner med mera är ofta en sorts "dolda skatter" i lokalsamhället.

Vi behöver inte minst skapa fler tillfällen för människor att mötas och prata, och tillsammans lära sig om olika möjligheter. För att klara omställningen till ett hållbart samhälle måste vi med andra ord aktivera den kollektiva intelligensen. Här behövs både ideellt engagemang och satsningar som blir resurssatta från samhället.

Alla kan ha en roll

De allra viktigaste resurserna på en ort är de som bor och verkar där. De kan vara personer som både bor och verkar på orten, personer som främst bor eller jobbar där, men också olika föreningar och verksamheter. Ofta fungerar både en del lokala företag såväl som gemensamt ägda offentliga verksamheter som lokala

Lokala företag, mötesplatser, vuxenutbildningsinstitutioner, idrottsrörelsen, lokal energi och naturen är exempel på saker som är välstånd som många har nytta av. Vi kan kalla detta lokalt gemensamt välstånd. En effektiv strategi för lokal utveckling är att stärka olika former av lokalt gemensamt välstånd.

ankare för den lokala ekonomin. De representerar med andra ord viktiga former av lokalt gemensamt välstånd, en sorts resurser och lokalekonomiska muskler som är kopplade till platsen.

Exempel mobilitet och energi

Energi och mobilitet är två frågor som kan diskuteras helt fränkopplat frågan om hur våra lokala ekonomier ser ut. Men det finns många poänger med att betrakta dessa frågor utifrån lokalekonomiskt perspektiv. Här får dessa två frågor tjäna som exempel på hur det lokalekonomiska perspektiv kan synliggöra både möjligheter och problem som vi helt missar utan "lokeleekonomiska glasögon".

Andra frågor som med fördel kan belysas lokalekonomiskt inkluderar alltifrån hur det ser ut med ungdomsarbetslöshet, livsmedelsförsörjning, bostadsmarknad samt kultur och fritid i våra lokalsamhällen.

Mobilitetens lokala ekonomi kan stärkas!

Varje familj som har en bil lägger pengar på till exempel inköp, drivmedel, service och reparationer. Det som de lägger på drivmedel utgör en mycket stor del av de pengar som de lägger totalt på bilen.

Ur ett lokalekonomiskt perspektiv är det enkelt att konstatera att användningen av fossila bränslen innebär att vi lägger pengar på resurser som importerats från mycket långt bort. På lokalekonomiskt språk kan vi säga att de pengar vi lägger på drivmedel läcker ut ur den lokala ekonomin. Detta är situationen även om det finns

Lästips!

Det finns en växande rörelse där bland annat kommuner och regioner ser över hur de kan göra mer med sina resurser genom så kallat "lokalt gemensamt välståndsbyggande". På engelska "Community Wealth Building". För en presentation av denna rörelses perspektiv på svenska, se till exempel idéskriften "Strategi för lokalt gemensamt välståndsbygge" från Hela Sverige ska leva och Färnebo folkhögskola.

<https://www.helasverige.se/kunskap-och-media/strategi-for-lokalt-gemensamt-valstandsbygge/>

Röstånga Energikooperativ

Röstånga Energikooperativ fick utmärkelsen Årets kooperativ 2023 och har som motto: "I småskalig gör-det-tillsammans-anda bidrar vi till förnybar energianvändning och energieffektivisering i vår bygd." Kooperativet har hjälpt sina medlemmar att installera deras egna anläggningar, men de jobbar också för gemensamma installationer. Målet är att både öka lokal produktion och att stärka den lokalt ägda kunskapen. Man vill kunna hjälpas åt med installationer och att i lagom takt öka kapaciteten och komplexiteten i det man klarar på lokal nivå.

<https://rostangaenergikooperativ.se/>

en lokalt ägd mack eller en lokal verkstad så länge som det inte finns lokal produktion av drivmedel på orten eller i regionen.

Med till exempel elburna transporter kan vi täppa till det så kallade lokalekonomiska läckaget genom att vi kan producera drivmedlet (elen) för våra transporter lokalt. Om en familj till exempel kan ladda sin elbil till viss del med hushållsägd solcell kan de ju helt plötsligt betala till sig själva för drivmedel istället för skicka pengarna till något transnationellt oljebolag som tjänar pengar på att klimatförändringarna accelererar. Gemensamt ägda lokala parker med solcell eller vindkraft kan vara ett annat sätt att producera el till de fordon som behövs lokalt. Kommuner som använder lokalt producerad biogas för en del av sina bussar är ett annat exempel på hur det går att skapa ett lokalekonomiskt kretslopp istället för att fortsätta vara beroende av ofta miljöförstörande drivmedel från väldigt långt bort.

Ytterligare ett sätt att stärka den lokala ekonomin kring mobilitet är att göra mer med mindre av de lokala resurserna. Ett exempel på detta är att samåka fler i en bil istället för att vara utspridda på fler bilar. Här får vi mer mobilitet för samma peng, men utmaningen är givetvis att få det att funka praktiskt.

Vid sidan av bilbaserad mobilitet driven i högre grad av lokalproducerad energi så kan ett annat sätt att behålla mer resurser i den lokala ekonomin vara att använda mer lokala resurser i form av de lokalt boendes muskelkraft för gång och cykling när det är möjligt. Att använda lokala muskler för att gå eller cykla är från ett lokalekonomiskt perspektiv minst lika smart som att ladda bilen med lokal el. Med elcykel går att kombinera muskel- och elkraft. Både lokalt laddade elfordon och människor som går och cyklar är med andra ord lokalekonomiskt fördelaktiga mobilitetslösningar.

Lokal energi kan bidra till lokal ekonomi

Energi använder vi inte bara för att skapa mobilitet genom att driva olika fordon eller för att cykla och promenera. Energi används också för bland annat transporter av varor, uppvärmning av hus och som drivkraft för alltifrån industrier till privata mobiler och datorer.

Varifrån kommer all energi som driver vårt vardagsliv? Ofta är svaret att energin kommer långt bortifrån. Med de lokalekonomiska glasögonen på så ser vi att

ny förnybar energi, som exempelvis vindkraft, solceller och bioenergi, innebär att det inte behöver se ut på det sättet. Det hör till exempel inte längre till ovanligheterna att industrier bygger solceller eller vindkraftverk för att själv producera en del av den el de använder. Ett annat exempel på hur lokal energi ersätter energi från långt bort är alla värmepumpar som installerats de senaste årtiondena. Oavsett om det rör sig om en luftvärmepump, en bergvärmepump eller en jordvärmepump så tar en värmepump energi från den lokala miljön. Eller uttryckt på annat sätt, den minskar behovet av att importera energi genom att ersätta importerad el med lokal värme från luft, jord eller berg.

Rättvis omställning?

När vi tittar på möjligheten att driva lokal mobilitet med lokal energi, samt diskuterar det önskvärda med att satsa på mer lokal, förnybar energi så pratar vi inte enbart om möjligheten att skapa starkare lokala ekonomier kopplade till mobilitet och energiförsörjning. Vi talar också om en omställning som pågår just nu. Vi är tvungna att uppmärksamma att det är en omställning som skapar både vinnare och förlorare. Introduktionen av ny smartare teknik som idag gör det möjligt att skapa lokalekonomi runt el och mobilitet leder också till en utveckling där vissa kammar hem vinsten medan andra får bära ökade kostnader. Till exempel har boende i hyresrätter många gånger svårt att dra nytta av nya möjligheter både för eldriven mobilitet och lokal elproduktion.

Om vi vill att omställningen ska få brett stöd hos allmänheten måste den genomföras på ett mer rättvist sätt. De hinder som idag ställts i vägen för till exempel boende i hyreshus måste tas bort. Det vi behöver skapa är enklare möjligheter för fler att delta i och bli vinnare på omställningen.

Ett tydligt exempel på hur omställningen riskerar att gå i baklås om folk inte upplever sig inkluderade och som vinnare på utvecklingen är vindkraftsutbyggnaden, inte minst i norra Sverige.

En möjlig väg att inkludera fler människor är att tillsammans utforska möjligheterna att göra lokala orter och alla som bor där till vinnare på förnybar energi, smartare energihushållning, lokal mat med mera.

De workshops som beskrivs i detta häfte kan genomföras på ett sätt som hjälper fler att se både vilka möjligheter och utmaningar som finns kopplade till att använda mer lokala resurser.

Rättvis och demokratisk klimatomställning?

Fackföreningsrörelsen, miljö- och solidaritetsrörelser såväl som EU talar om behovet av en rättvis omställning idag. För att möjliggöra rättvis omställning måste vi också ha en hög grad av delaktighet i det lokala omställningsarbetet.

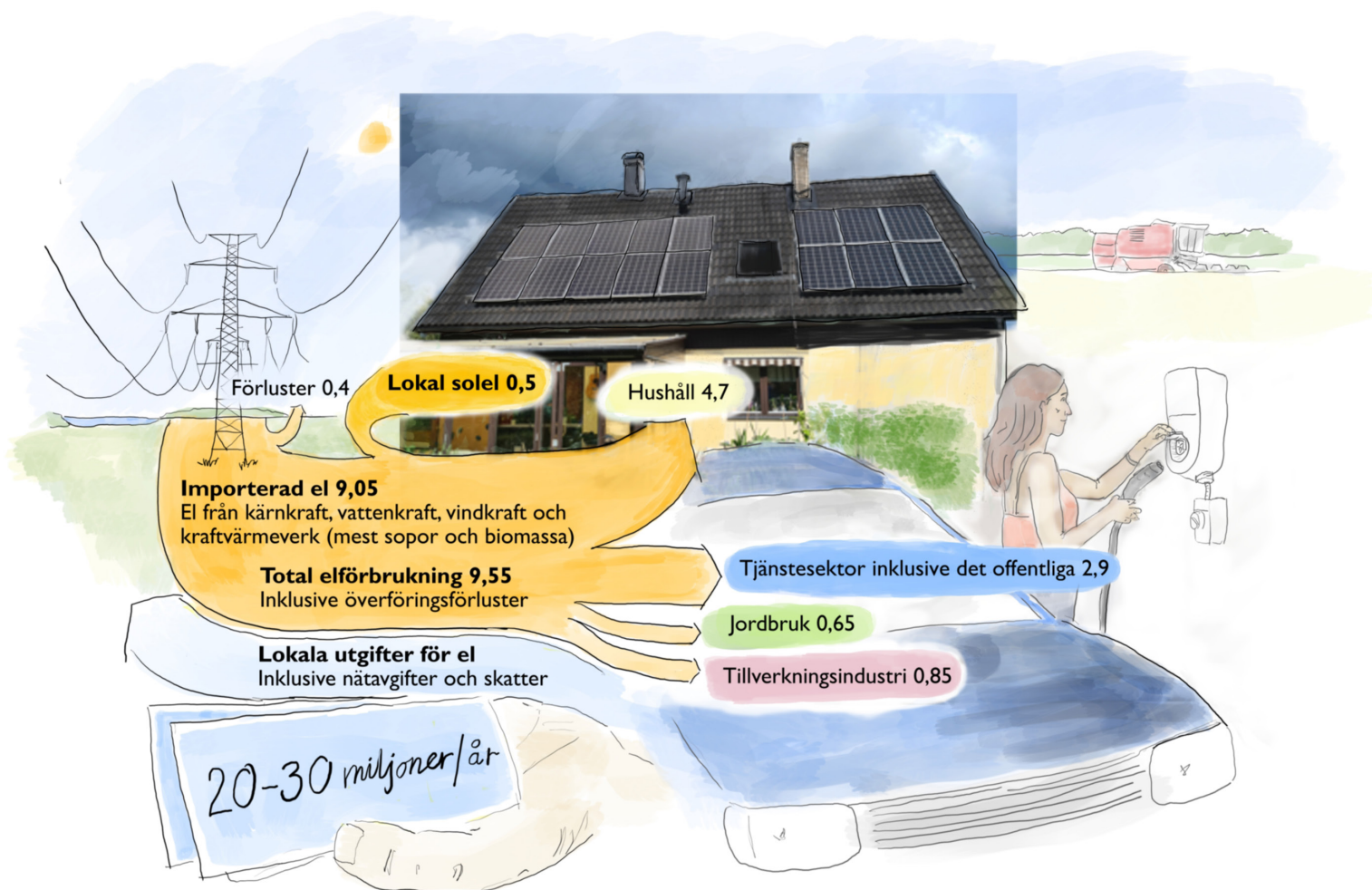
Ekonomi och medborgarskap?

Ibland tänker vi på social rättvisa och politisk demokrati som två skilda saker, men i verkligheten hänger de tätt ihop. Ekonomisk orättvisa och fattigdom står för många personer och ibland även för hela stadsdelar eller bygder i vägen för verklig demokrati. Att utöva självbestämmande gör vi i själva verket inte minst genom olika former av ekonomisk aktivitet, det vill säga genom att göra ett jobb, vara med och utveckla en verksamhet, en plats samt förvalta våra egna pengar.

I Röstånga har arbete med ett lokalt energikooperativ lett till ökad medvetenhet om möjligheterna att skapa en starkare lokal ekonomi kopplad till el. Bilden nedan visar en elenergiebalans för Röstånga och innehåller uppskattningar både av hur el och pengar rör sig in och ut ur den lokala ekonomin. Till exempel visar bilden att cirka 9000 MWh el importeras och att de genom lokalt arbete med soleininstallationer numera på årsbasis lyckas generera runt 500 MWh el lokalt.

Hur ser det ut där ni bor?

Hur mycket mer el skulle ni kunna producera lokalt? Hur och var kan den produceras? Går det att skapa gemensamt ägd energi lokalt som ger fler lokala invånare möjlighet att bli vinnare på lokal energi, även de som inte har eget tak för paneler? Vilken sorts lokal energi finns det för att skapa lokala mobilitetslösningar? Detta är bara några exempel på lokalekonomiska frågor som vi bör söka besvara kopplat till mobilitet och energi.

En lokalekonomisk analys av de årliga elenergiflödena in och ut ur Röstånga. Genom att hjälpa företag och hushåll att installera solex har Röstånga energikooperativ skapat en lokal energiekonomi som bidrar till att mer välbästand byggs lokalt. Alla siffror mellan 1 och 10 anger 1000-tal MWh el. 20-30 miljoner är en uppskattning av hur många kronor boende på orten tillsammans lägger på att köpa in el. Källa: Christian Stenqvist 2023.

Del 3

Om lokalekonomiska workshops

I detta avsnitt beskrivs ett antal workshopaktiviteter. Det handlar om workshopaktiviteter som kan vara intressanta att göra med olika grupper av människor när målet är att stärka invånarna på en ort genom att bättre ta tillvara lokala resurser.

Workshopaktiviteterna är tänkta att göras med tre olika grupper av människor: lokala invånare, företagare och företrädare för den offentliga sektorn. De här grupperna kan med ett gemensamt språk beskriva de möjligheter såväl som de problem eller utmaningar som finns när vi tillsammans ska skapa en ekologiskt och socialt mer tillfredställande samhällsutveckling.

”Tänk globalt och handla lokalt” har presenterats som ett motto för hållbar utveckling. Men vad innebär det att tänka lokalekonomiskt och verkligen ta tillvara de lokala möjligheterna som finns för en mer hållbar utveckling?

De workshops som beskrivs i det här häftet kan antingen göras med fokus på att få en helhetsbild av resurser och utvecklingsmöjligheter i ett geografiskt avgränsat område. Eller så kan de anpassas för arbete med mer avgränsade frågor, till exempel kan de lätt anpassas för analyser av mobilitetens lokala ekonomi i ett samhälle. Andra delar av lokala ekonomier, till exempel bostadsmarknader, livsmedelsförsörjning eller fritid och kultur, kan också sättas i blyxtbelysning med hjälp av dessa metoder.

De aktiviteter som beskrivs här kan också göras som en del i ett arbete där fokus i början mer allmänt är att gräva där man står. I detta fall är målet att bättre förstå det lokala samhället, och öppningarna för förändring.

I Sverige har många orter framförallt på landsbygden, men också stadsdelar och större bostadsrättsföreningar jobbat med lokalekonomisk analys (ofta förkortat LEA). Det finns en handbok för detta som visar hur man kan jobba med statistik från Statistikmyndigheten SCB och göra en ”grön LEA”, det vill säga en lokalekonomisk analys med hjälp av ett statistikpaket från SCB. Det har också tagits fram en lathund för hur man kan jobba med andra källor än SCB. Båda dessa handböcker ligger på Hela Sverige ska leva webbsida för nedladdning.

De aktiviteter som beskrivs i detta avsnitt kan komplettera ett arbete med SCB-statistik eller med de andra källor som beskrivs i lathunden för att arbeta med andra källor än SCB-statistik.

Flertalet här beskrivna workshopaktiviteter utvecklades i Storbritannien av New Economics Foundation i samverkan med en rad andra organisationer som jobbar med lokal utveckling där. I Storbritannien kallades detta sätt att arbeta ”Plugging the leaks”-metoden. Denna metod har mycket gemensamt med det som i Sverige kallas LEA eller lokalekonomisk analys, men den senare har mer fokus på beräkningar och uppskattningar utifrån SCB-statistik och intervjuer. ”Plugging the leaks” och de workshopaktiviteter som beskrivs här har fokus på att börja med att ta tillvara lokala kunskaper och frågor som finns hos boende, företagare och offentliga aktörer. Med det sagt finns det ingen motsättning mellan de två arbetsätten. Det går att kombinera båda metoderna i en process, men det går också att jobba mer eller mindre utifrån LEA-perspektivet eller ”Plugging the leaks”.

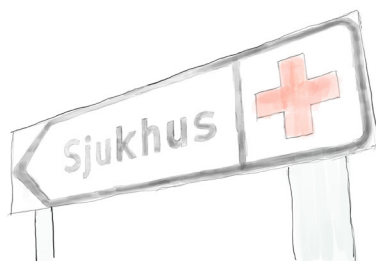
Flera av dessa workshopaktiviteter kan göras vid ett tillfälle, eller uppdelat på en serie möten om det passar bättre. De kan användas för diskussion kring en rad olika teman, inte enbart mobilitet och energi som vi diskuterat i föregående avsnitt.

När är det läge att göra de här aktiviteterna?

Dessa aktiviteter kan genomföras i en rad olika situationer.

De kan göras tillsammans med en grupp boende och verksamma på en ort med fokus på att ganska snabbt få fram en bild av hur det ser ut lokalt.

Dessa aktiviteter kan också göras för att komplettera arbetet med en lokalekonomisk analys som utgår från statistiskt underlag från SCB eller andra källor. I det här fallet så tjänar aktiviteterna som beskrivs här både till att göra en större grupp delaktiga, samt till att fånga upp lokala kunskaper som kanske inte finns i arbetsgruppen som jobbar med den lokalekonomiska analysen.

Kommuner, regioner och företag kan arbeta för hållbar utveckling genom att utveckla sitt sätt att:

Upphandla

Anställa

Investera

En poäng med att bjuda in till workshops är att få aktörer som ibland inte jobbar tillsammans att mötas med hjälp av det lokalekonomiska perspektivet och genom att ställa frågorna som synliggör detta. Både aktiva i civilsamhället, lokala företagare och verksamma inom offentlig sektor kan använda det lokalekonomiska perspektivet för att konkretisera sitt arbete med hållbar utveckling. Det är i det lokala sammanhanget som arbetet för olika hållbarhetsmål testas i verkligheten.

Med vem görs aktiviteterna?

Det finns ett antal olika möjligheter:

- Ett scenario är att aktiviteterna görs med en mycket blandad grupp som representerar mer eller mindre ett tvärsnitt av boende, företagare och verksamma inom offentlig sektor på en ort.
- Ett annat scenario är att aktiviteterna görs med en viss grupp i ett lokalsamhälle, till exempel föräldrar på en skola, företagare eller verksamma i offentlig sektor. Erfarenheterna pekar dock på att en blandning är värdefullt om man vill få en större bredd på idéer. Det är också värdefullt för förankring om målet är att det hela ska resultera i en handlingsplan.

Möjliga avgränsningar

Det går, som nämnts inledningsvis, att fokusera på hela den lokala ekonomin. Ett annat alternativ är att zooma in på en viss aspekt av denna, till exempel den lokala ekonomin kopplad till boende eller mobilitet, alternativt en viss grupp:s lokala ekonomi, till exempel de äldres eller unga vuxnas lokala ekonomi.

Variationer på upplägg

Workshopaktivitet 1-4 kan göras under till exempel en eftermiddag, men då krävs sannolikt runt 3-4 timmar med fikapaus i mitten.

Ett alternativ är att göra de här aktiviteterna utspridda på två tillfällen.

Efter arbete med dessa workshopaktiviteter kvarstår att komma överens om en utvecklingsplan, ett eller flera projekt. Workshopaktiviteterna kan leda till att flera idéer kommer upp, och därför kan det i vissa fall vara bra att dela upp sig för fortsatt arbete med olika idéer.

Ett alternativ är att nöja sig med att göra workshopaktivitet 1 och 2. Detta är en möjlighet om målet främst är att skapa nyfikenhet på det lokalekonomiska perspektivet. Är målet att ta fram idéer för en lokal utvecklingsplan krävs något liknande de andra aktiviteterna där idéer kan mejslas ut gemensamt.

Ett alternativ är att göra workshopaktivitet 1,2 och 3 eller 1,2 och 4. Både aktivitet 3 och 4 handlar ju om att formulera idéer för lokal utveckling, och i flera sammanhang kan det vara lagom att göra bara en av dessa aktiviteter.

Om att titta på en viss del av den lokala ekonomin

En möjlighet är som nämnts att analysera en del i den lokala ekonomin, till exempel kultur och fritid, mobilitet eller bostäder. För att använda ovanstående workshopmetoder måste man då avgränsa frågan om inkomster till att gälla de inkomster som bidrar till den valda sektorn. Till exempel om en lokalekonomisk analys av bostadssektorn på en ort görs lär vi försöka urskilja hur stor del av ortens köpkraft som går till lokala aktörer, och hur mycket som läcker ut i form av betalningar till externa leverantörer av tjänster eller varor.

Lek gärna med en läckande hink!

Ett sätt att få med sig folk är att illustrera bilden av den lokala ekonomin som en läckande hink genom att faktiskt ha en läckande hink och hålla vatten i den när man förklarar den här bilden av hur den lokala ekonomin ser ut. Några pluggar som går att plugga hinken med är också mer medryckande än att bara prata om att plugga igen hålen på en tänkt läckande hink.

Att gräva kanaler är svårare att illustrera i rummet så där får man helt enkelt nöja sig med deltagarnas föreställningsförmåga.

Vad workshops kan landa i

De workshopaktiviteter som beskrivs landar i att man skissar en sorts lokal utvecklingsplan, men det är inte givet att det är en i detalj utarbetad lokal utvecklingsplan som är målet.

Vissa deltagare i en workshop kan bli inspirerade att utforska en lokal resurs, eller en särskild möjlighet att göra mer lokalt med resurser i en viss verksamhet. Till exempel kan information om eller uppskattningar av hur mycket det finns av en viss lokal resurs motivera deltagare i en workshop att jobba mer med just denna resurs. Det kan handla till exempel om matsvinn, antalet daglediga vuxna, hur mycket solel som skulle kunna genereras lokalt på orten eller hur mycket pengar som läggs på resande eller mat. Sådana initiativ ska uppmuntras och understödjas! Kanske kan det passa att starta en studiecirkel med fokus på bara en av alla de lokala resurser som finns, till exempel en solelcirkel eller en matsvinncirkel.

Vår förståelse är hur som helst att det finns tillfällen då det inte är ett givet nästa steg att försöka göra en detaljerad lokal utvecklingsplan för en hel ort, och andra tillfällen då en sådan plan kanske är mer intressant.

Målet med att göra sådana här workshops är främja dialog, lärande och nya initiativ, samt givetvis att göra mer och kanske i vissa fall klokare saker med de resurser som finns på plats i ett lokalsamhälle.

Dokumentera och kommunicera

Kanske lyckas ni samla 100 personer på er ort eller kanske bara 15 personer. Oavsett vilket bör ni redan innan ni genomför er workshop eller era workshops ha en idé om hur ni dokumenterar workshopen. Att ta kort är värdefullt och att någon antecknar hur diskussionerna gått och vad olika grupper kommit fram till.

Finns det en lokal tidning eller radio på er ort kanske de ska bjudas in till workshopen, eller till en presskonferens efter workshopen där ni berättar om vad ni lärt er?

Kanske finns det föreningsblad eller någon webbsida, eller sociala medier där ni kan dela en eller flera rapporter från workshoparbetet?

Del 4

Workshopaktiviteter

Workshopaktivitet 1: Introduktion

Material för workshop

En karta: Inför den här typen av workshopaktiviteter är det viktigt att göra en geografisk avgränsning. Det kan vara bra att göra avgränsningen på en karta där det också är en fördel att markera ut olika företag, offentliga verksamheter och föreningar som är lokalekonomiskt betydelsefulla. Kartan kan med fördel hängas på en vägg där de inbjudna till workshopen passerar när de anländer. Det är heller ingen dum idé att deltagarna ges möjlighet att markera ut sådant som de uppfattar som lokalekonomiskt viktigt på kartan, allt från outnyttjade resurser, företag, allmänningar med mera.

Att göra en karta med vad som finns på en ort blir en övning i att se vad som finns av lokalt gemensamt välbefinnande. Att analysera vad som finns är en bra grund för att kunna diskutera vad som behöver utvecklas mer av och hur det är möjligt att göra mer med lokala resurser.

Inledande presentationer

Hälsa alla välkomna, gå igenom bakgrunden till att ni samlas, tider för fika alternativt mat. Beskriv vad ni önskar uppnå. Tänk på att ni här sätter tonen för hela workshopen! Det kan vara bra att knyta an till kartan över den lokala ekonomin, där ni kanske också fört in några preliminära observationer av resurser som går att göra något med.

Beskriv kort det geografiska område som workshopen ska handla om. Inledningsvis kan det också vara bra att förklara något om tankarna bakom den här workshopen, det vill säga att det går att göra mer med de lokala resurser som finns, samt att ni i denna workshop vill få hjälp av alla deltagande att få korn på vilka dessa resurser är och vilka möjligheter som finns lokalt.

Ta en runda där deltagarna får presentera sig kort. Deltagarna kan här få säga något om sina förväntningar (skriv gärna upp detta på ett blädderblock). Ni kan be dem identifiera en sak (vara eller tjänst) som de har köpt lokalt under senaste veckan eller månaden och identifiera tre saker som de har köpt utanför området under samma period.

Bilda grupper

Därefter bör deltagarna delas upp i arbetsgrupper. Detta går att göra på två sätt: antingen ha helt blandade grupper där alla tittar på hela den lokala ekonomin; eller fyra grupper med en grupp vardera för företagare, invånare och respektive verksamma i offentliga sektorn, samt en blandad grupp. Fördelen med att ha fyra grupper är dels att det kan bidra till att det blir lite mindre grupper, dels att de fyra hörnen i ett rum kan användas väl.

Tre sektorer som kan täppa läckor på olika sätt

De tre sektorerna är ett sätt att kategorisera alla som har pengar att spendera i ert område. Under en stor del av följande arbete med att "plugga läckorna" i den lokala ekonomin kan det vara värdefullt att fokusera på dessa tre grupperingar som separata enheter och försöka skapa strategier för hur var och en av dessa sektorer kan öka mängden pengar som de spenderar i ert lokala område.

De tre sektorerna är alltså:

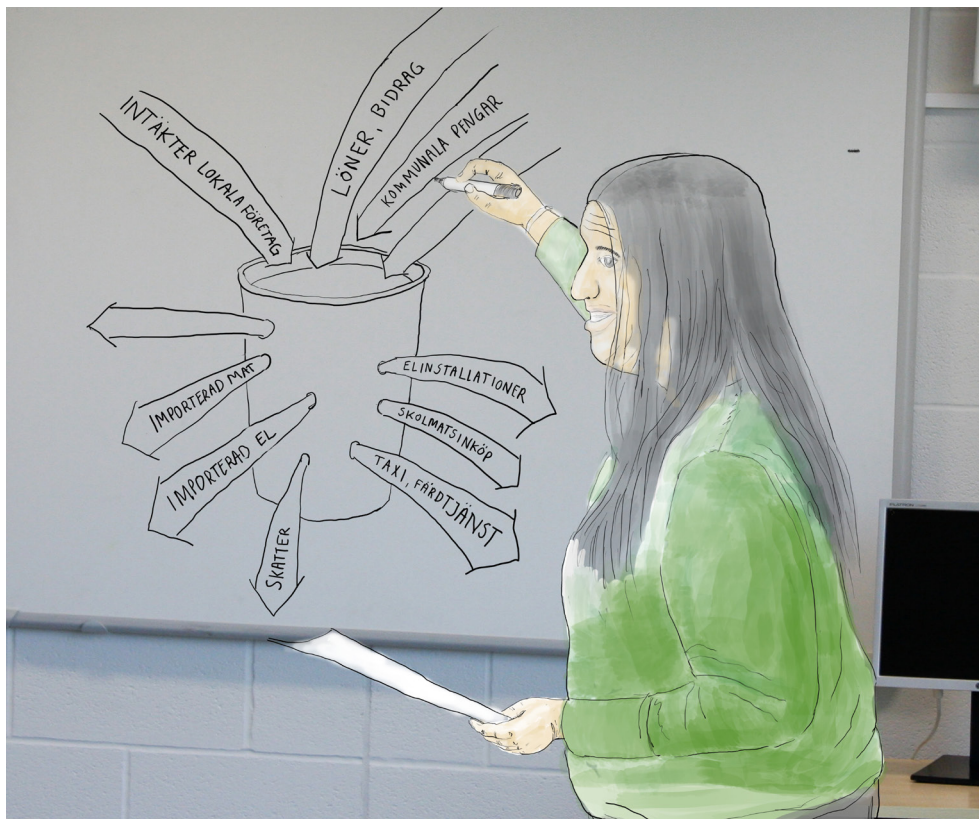
1. Företag (detta är alla företag som faktiskt är baserade i, eller som kan (eller gör) anställer personer från området. Här ingår butiker, marknadsföringskonsulter, fönsterputsare, revisorer, jordbrukare, tillverkare, callcenter och så vidare).
2. Invånare (självförklarande – alla som bor i det område som undersöks).
3. Offentlig sektor (här ingår samhällsplanerare/landsbygdsutvecklare, skolor, vårdcentraler, personal vid lokala myndigheter, personal på sjukhus, kommunala förskolor etcetera).

Om ni inte har lyckats bjuda in åtminstone en eller två deltagare från varje sektor kanske ni nöjer er med att fokusera på en eller två sektorer.

Om man avser att enbart genomföra workshopaktivitet 1 och 2 (som ett sätt att bygga lokalekonomisk läskunnighet, men utan mål att ta fram och enas kring en utvecklad lokal utvecklingsstrategi) så kan det kanske funka lika bra att vara i blandade grupper.

Workshopaktivitet 2: Den läckande hinken

Tänk på ekonomin i ditt närområde som en läckande hink. Pengar flödar in – och pengar flödar ut.

Problemet i svaga lokalekonomier är att pengarna rinner ut snabbare än de kommer in. Det betyder att boende i dessa ekonomier lider brist på jobb, service och annat som är en förutsättning för ett bra liv. Obs! Om hinken är full då kan vi föreställa oss det som att alla som bor i denna lokala ekonomi har vad de behöver. Väl värt att notera! Om vi då håller på lika mycket som om det hade varit flera hål så kommer det att rinna över och läcka på detta sätt. Men mer vatten uppehåller sig en längre stund i hinken. Precis så funkar det då man stärker en lokal ekonomi. Det är inte nödvändigtvis ett nollsummespel. En stark ekonomi kan i sin tur bidra till att stärka andra ekonomier.

Material som behövs

Blädderblock med en ritning av en läckande hink, ett blädderblock per grupp, tuschpennor filtpennor och klisterlappar.

Var kommer pengarna ifrån?

Med hjälp av post-it-lappar identifierar deltagarna i varje grupp hur pengar flödar in i den lokala ekonomin. Företagarna kan fokusera på hur deras företag drar in pengar. Hushåll kan fokusera på var de får sina pengar ifrån. Och offentlig verksamhet kan fundera på var de får sina pengar ifrån. Alla grupper får skriva ner en viktig inkomstkälla per klisterlapp.

Deltagarna placerar sedan lapparna ovanför den hink som ritats på blädderblocket. Arbeta tillsammans i gruppen med att diskutera och komma överens om de viktigaste inkomstkällorna. Liknande inkomstkällor grupperas tillsammans.

Hur läcker pengar ut ur den lokala ekonomin?

Med denna fråga som rubrik är det här bra att inledningsvis diskutera lite kring vad boende (inklusive deras föreningar), företag respektive offentlig verksamhet

ter på orten i princip kan betala för lokalt idag utav varor och tjänster. Frågan här är nämligen vad de "går över bron för att hämta", eller med andra ord vad det är som de köper in utifrån.

Med hjälp av post-it-lapp får deltagarna identifiera vad de spenderar pengar på så att pengarna lämnar deras lokala ort. På detta sätt identifieras den lokala ekonomins läckage som normalt är ganska omfattande.

Deltagarna får förslagsvis en begränsning så att de maximalt får skriva upp fem läckor (deltagaren måste då prioritera om de har fler än fem) och alla får bara skriva en läcka per post-it-lapp.

Varje deltagare placerar sedan post-it-lapparna under hinken som ritats på blädderbloket. Arbeta i gruppen genom att diskutera och komma överens om de viktigaste läckorna från den lokala ekonomin. Liknande idéer kan grupperas tillsammans.

Återrapportering till helgrupp

Varje grupp utser en person som får berätta om de läckor som gruppen identifierat till resten av workshopdeltagarna.

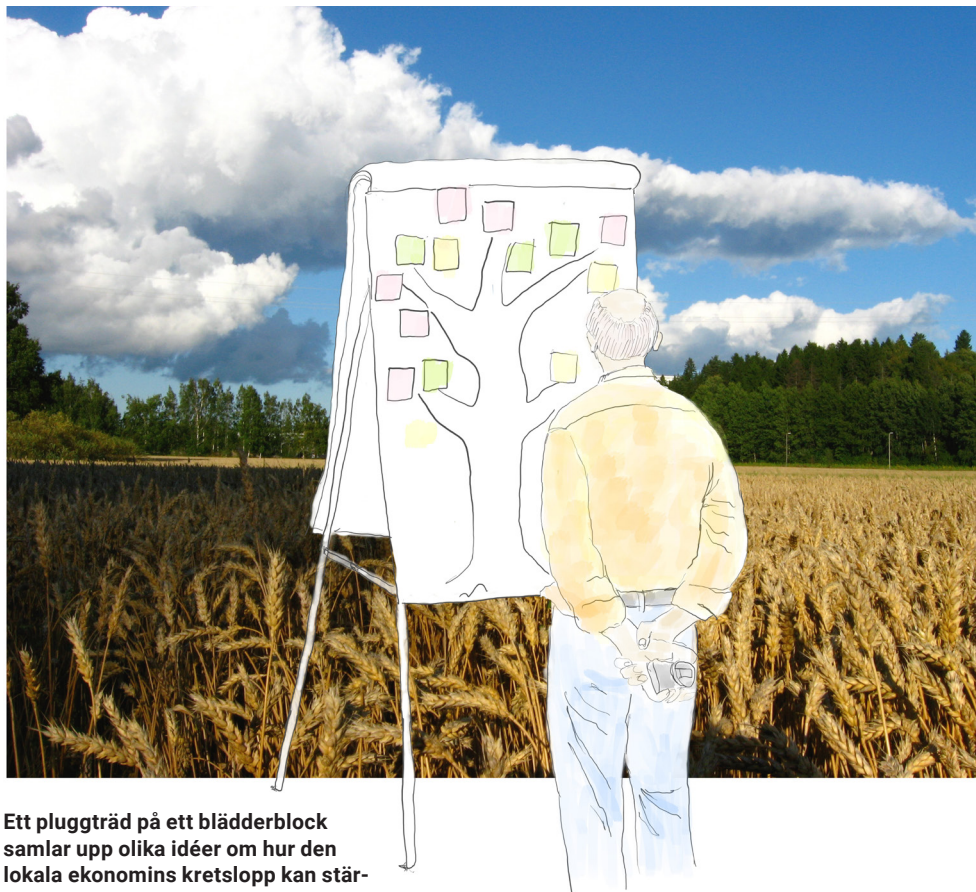
En möjlighet är att flika in några preliminära observationer

Obs! Om ni är en arbetsgrupp som jobbar med en LEA med stöd av SCB-statistik (eller andra källor) så kan det vara så att ni har gjort uppskattningar av vilken köpkraft hela orten uppskattas ha tillsammans.

En annan möjlighet är att ni innan en sån här workshop tagit reda på hur stor kommunens budget för olika verksamheter på orten är och/eller hur stora summor kommunen lägger på upphandling och inköp av varor och tjänster varje år, vilket ju är pengar som delvis skulle kunna hämtas hem och ligga till grund för lokalt företagande.

Om ni vet de här sakerna kan ni välja att berätta om detta, efter att grupperna jobbat själva och både spånat kring den lokala ekonomins inkomster och läckage själva. Eller så kan ni skriva upp dessa uppgifter på en plansch bredvid kartan som visar orten och en del lokalekonomiskt viktiga saker som finns där.

Workshopaktivitet 3: Plugga läckorna och utforma ett Pluggträd!

Ett pluggträd på ett blädderblock samlar upp olika idéer om hur den lokala ekonomins kretslopp kan stärkas. Här har post-it-lappar använts och olika grenar på trädet har fått representera olika delar av den lokala ekonomin.

Material som behövs

Blädderblockspappren från aktiviteten med den läckande hinken som visar flöden och läckor, post-it-lappar (annan färg än de lappar som användes för den läckande hinken-aktiviteten); 10 stycken klisterprickar för varje gruppmedlem, ett större ark vanligt vitt papper (större än ett blädderblockspapper, ett alternativ är att sätta ihop två blädderblockspapper).

Steg 1 – Idéer för att täppa till läckor

Workshopdeltagarna får gärna arbeta i samma grupper som i föregående aktivitet. Varje gruppmedlem arbetar individuellt och skriver sina idéer för att täppa till var och en av de större läckorna som identifierats på post-it-lappar, en idé per lapp.

Varje deltagare placerar sedan sina post-it-lappar på hinken (på blädderblockspappret) – där hålen är.

Samtala därefter i respektive grupp om de olika idéerna så att ni förstår varandra och gruppera de idéer som liknar varandra tillsammans.

Rapportera tillbaka till helgrupp

Varje grupp utser en person som får presentera gruppens idéer om att täppa till läckor för resten av deltagarna i workshopen.

Steg 2 – Utforma ett pluggträd

Gruppmedlemmarna arbetar kollektivt med att ta bort sina läckagepluggningsidéer från hinken på respektive grupps blädderblockspapper och placerar dem istället på det stora pappersarket. Idéerna grupperas under gemensamma teman.

När man har kommit överens om teman att gruppera de olika läckagepluggningsidéerna kring får deltagarna markera sitt intresse för ett tema genom att placera en klisterprick mot ett enskilt tema som de tycker är särskilt viktigt att jobba med. De kan använda alla sina klisterprickar på ett tema eller placera prickar runt på flera olika teman. De teman som får flest prickar är de som gruppen kan sägas ha prioriterat, och som de sannolikt är mest motiverade att arbeta mer med.

Workshopaktivitet 4: Gräva bevattningskanaler för den lokala ekonomin

Material som behövs

Stort ark vanligt vitt papper med pluggplantor; blädderblockspapper och pennor.

Identifiera centrala bevattningskanaler!

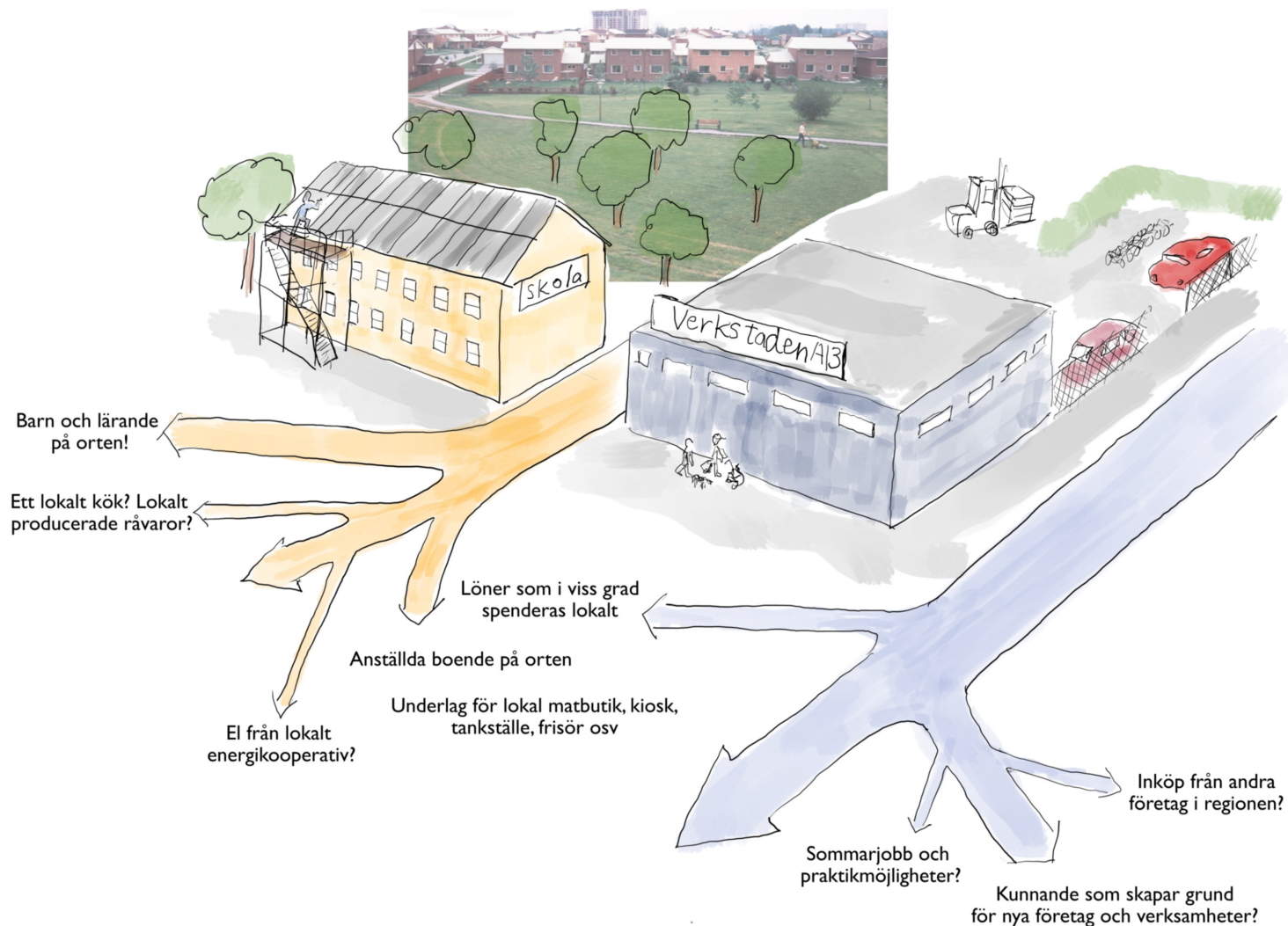
Målet här är att åskådliggöra hur pengar som redan finns i samhället kan återanvändas lokalt. Bevattningsanalogin liknar varje större flöde av inkomster till den lokala ekonomin vid en större bevattningskanal som rinner genom den lokala ekonomin, det kan handla om vissa medelstora eller större företag eller offentliga verksamheter som är viktiga för orten.

Kanalens stränder blir gröna när kanalen är fylld med vatten. Dilemmat kan vara att vattnet inte når resten av området. Hur gör vi för att resten av området ska grönska? Vi måste gräva sidokanaler som sprider ut vattnet (pengarna) i området.

I helgrupp är det lämpligt att först försöka identifiera de största flödena till det lokala områdets ekonomi. Här kan man knyta an till läckande hink-aktiviteten och flödena av inkomster till den lokala ekonomin som identifierats där.

På varsitt separat blädderblockspapper bör varje grupp försöka fundera på vilka de flöden som kan sägas vara centrala bevattningskanaler för den lokala ekonomin är.

Två större bevakningskanaler illustreras här. Frågan ur lokalekonomiskt perspektiv blir: hur kan vi få resurserna som finns i dessa kanaler att komma en större del av lokalsamhället till del? Hur kan de här kanalerna användas för att bevakna och ge växtkraft till utvecklingen på orten?

Gräva minibevakningskanaler!

Varje arbetsgrupp får därefter i uppgift att diskutera och komma överens om vad som kunde fungera som minibevakningskanaler, det vill säga kanaler som bromsar upp och sprider flödet från de centrala kanalerna ut i den lokala ekonomin.

Skriv upp en idé per minikanal och rita upp dessa på blädderblocket som flöden ut från den centrala bevakningskanalen.

Varje grupp ska även fundera på vad som skulle behövas för att åstadkomma de här minibevakningskanalerna. Till exempel vad som behövs i form av utbildning, marknadsföring, lokala inköp, färdigheter och så vidare. Det går att tänka på dessa saker som de spadar som skulle behövas för att gräva bevakningskanalerna. Skriv ner dessa idéer längs minibevakningskanalerna på blädderblocket.

Komplettera analysen genom enkäter?

Detta är ett sätt att få in kompletterande information, och få mer information från olika aktörer.

Tips på utformning av tre olika enkäter – en för boende, en för företag och en för aktörer inom offentlig sektor – hittar man i den engelskspråkiga ”Plugging the leaks”-manualen på sidorna 101-104. Enkäterna kan lätt översättas och anpassas till era lokla behov. Manualen laddas ned från New Economics Foundation här: <https://neweconomics.org/2002/11/plugging-the-leaks/>

Har du prövat dessa workshopaktiviteter?

Har du prövat att genomföra några av de här workshopaktiviteterna? Då är vi intresserade av hur det gått! Dela gärna med dig av dina erfarenheter genom att skriva ett mejl till: info@lokalekonomifornykna.se

Vill ni fördjupa den lokalekonomiska analysen med stöd av statistik?

I den här skriften har vi nämnt möjligheten att göra en lokalekonomisk analys med stöd av SCB-statistik. Råd för ett sådant arbete med fokus på hushållens konsumtion finns i skriften *LEA – Lokal ekonomisk analys för hållbar utveckling – Metodbox* av Ulla Herlitz, Emma Dalväg och Mats Johansson. Förutom en vägledning till att jobba med statistik från SCB innehåller skriften ett förslag på hur man kan vaska fram vilka idéer som förstärker en hållbar utveckling samt en del andra goda råd särskilt för de som vill utveckla en mer detaljerad utvecklingsplan för hela orten med stöd av en lokalekonomisk analys.

Skriften kan laddas ner här: <https://www.helasverige.se/kunskap-och-media/handbok-i-lea-med-gront-perspektiv/>

Det har också tagits fram en guide för att arbeta med annan statistik än SCB:s. Denna guide, *Lathund för en gratis statistik till en Lokalekonomisk analys*, *LEA* har tagits fram av Hela Sverige ska leva och kan laddas ned här: <https://www.helasverige.se/kunskap-och-media/lathund-for-gratis-lea/>

Del 5

Till dig som är cirkelledare

Den här delen är ett stöd för dig som cirkelledare. Den innehåller praktiska tips när det gäller hur man leder en cirkel och förslag på upplägg av den.

Välkommen som cirkelledare i ABF!

Grundtanken är gemensamt lärande. Kanske har du varit cirkelledare tidigare eller själv gått en studiecirkel så att du känner till grundtanken. Om inte är det viktigt att du får en känsla för hur man arbetar i en studiecirkel. Grunden i en studiecirkel är att alla delar med sig av sina kunskaper och att man lär sig tillsammans. Demokrati och delaktighet är två viktiga hörnstenar i en studiecirkel. Alla ska kunna påverka och känna sig delaktiga. Det är det arbetssätt som gör studiecirkeln socialt givande, kreativ och som främjar lärandet.

Cirkelledarutbildningen ska alla gå

Alla cirkelledare inom ABF erbjuds att delta i vår cirkelledarutbildning. ABFs syfte med GRUND, första steget i cirkelledarutbildningen är att ge dig som cirkelledare en inblick i ABFs värdegrund, folkbildningens pedagogik och vad din roll som ledare inom folkbildningen innebär. Efter GRUND finns det möjlighet att delta i våra fortsättningsutbildningar som ger dig ytterligare kunskap om hur man leder grupper, folkbildning och värdegrund. Tala med ditt lokala ABF-kontor om du är intresserad av att gå en cirkelledarutbildning.

Förbered dig med ABF

Tillsammans med din kontakt på ABF går du igenom upplägget av studiecirkeln. Stäm av studiematerial, lokal och om det finns kunskap om deltagarna som är bra att ha med sig för dig som ledare. Kanske finns det sådant som kan vara värdefullt att veta om dina deltagare i förväg, exempelvis om de kommer från en och samma förening eller om de har anmält sig via ABFs kursprogram som är riktat mot allmänheten.

Cirkelledaren en garant för delaktighet

För dig som ledare gäller det att skapa ett generöst klimat där alla känner sig inkluderade. Eftersom studiecirkeln bland annat kännetecknas av tid för reflektion och frågor är det viktigt att du som ledare ger plats och tid för det. I början av varje träff bör du öppna för frågor från föregående träff och berätta om dagens arbete. I slutet av träffen är det också viktigt att du lämnar tid för reflektion och frågor.

I grupper brukar det oftast finnas några som har lättare än andra att uttrycka sig och ta plats. Som ledare är det din uppgift att se till att så många som möjligt deltar i samtalen. Frågor som "Är det här något du känner igen?" eller "Hur tänker du om det?" är några inbjudande meningar till en person som sitter tyst. En grupp utvecklas hela tiden och för en del personer tar det några gånger innan gruppen känns så trygg att de vill delta i samtalen.

Alla ska kunna vara med

I våra studiecirklar finns människor med olika bakgrund, förutsättningar och intresseområden. Det är vi glada för. Utan mångfald i gruppen förlorar studiecirkeln sin kraft. Därför är det viktigt att alla som deltar har möjlighet att vara med på lika villkor.

Någon kan ha en synlig funktionsnedsättning, en annan har en dold. Några har svenska som modersmål, andra har det inte. Genom dialog med deltagarna brukar det gå ganska smidigt att hitta ett upplägg som fungerar för alla. Kom ihåg att ingen förväntar sig att du ska gissa dig till vad varje individ behöver. Ge dem därför möjlighet att tala om det redan i samband med att de anmäler sig. Det behöver inte bli mer märkvärdigt än att du frågar ”Är det något jag som cirkelledare behöver veta inför första träffen?”.

Ofta handlar det om ganska enkla åtgärder. Det kan vara anpassat fika, tillräckligt med pauser, studiematerialet utdelat i förväg, hörslinga, förstorad text, framkomlighet för rullstol eller extra tydligt språk. Det mesta kan lösas med en öppen inställning och god framförhållning. Skulle det trots allt uppstå behov som inte går att tillgodose är det ändå viktigt att visa att du ser och respekterar individen. I slutändan är det inte tekniska detaljer som gör en studiecirkel tillgänglig, utan att deltagarna känner sig så välkomna som de är. Därför är bemötandet många gånger avgörande.

Ansvarstagande arrangörskap med ABF

Det finns en del praktiska saker att tänka på som cirkelledare. Du ska fylla i den digitala närvarolistan på ABFs E-tjänst. Se till att den tekniska utrustning som krävs för studiecirkeln finns tillgänglig och fungerar. Den första gången är det extra viktigt att vara ute i god tid, så deltagarna känner sig välkomna. Ställ iordning i lokalen. Försök sitta så att alla ser varandra. När ni lämnar lokalen ska den vara iordningsställd. Kom också ihåg att tala om för deltagarna att det är ABF som arrangerar studiecirkeln. Om det är en organisation – exempelvis en fackklubb, PRO, politisk förening eller patientförening – som genomför cirkeln så talar du om att det är den organisationen i samarbete med ABF som är anordnare.

Arbetsplanen hjälper er att nå målen

När man planerar en studiecirkel behövs en arbetsplan. Det är ett arbetsdokument som lägger en bra grund för att man ska nå målet med cirkeln. Vare sig du gör arbetsplanen själv eller använder den mall som finns i denna handledning är det viktigt att du stämmer av med deltagarna. Finns det alternativa upplägg? Andra önskemål? När gruppen har enats om arbetsplanen och eventuella ändringar gjorts så lämnar du en kopia till ABF.

ABF är arbetarrörelsens studieförbund

Arbetarnas Bildningsförbund (ABF) är arbetarrörelsens studieförbund. Vi erbjuder studiecirklar, kurser, föreläsningar samt kulturarrangemang i alla landets kommuner. ABF bildades för över 100 år sedan. Bakom grundandet stod Socialdemokraterna, LO och Kooperativa Förbundet. Med verksamhet i hela landet, 54 medlemsorganisationer, 63 samarbetsorganisationer och 700 000 deltagare årligen är ABF Sveriges ledande studieförbund.

Studiecirkeln en av tre verksamhetsformer

ABF har tre verksamhetsformer: studiecirkel, annan folkbildningsverksamhet och kulturprogram. I studiecirkeln deltar minst tre och högst tjugo deltagare, inklusive cirkelledaren. Cirkeln är på minst tre träffar med sammanlagt minst nio studietimmar (en studietimme = 45 minuter). I annan folkbildningsverksamhet är formerna friare och flexibla, här finns prova-på-verksamhet, workshops, temakvällar, endags- och helgkurser. Kulturprogram framförs inför eller tillsammans med minst fem deltagare utöver studieförbundets ledare. Det kan vara föreläsningar, teaterföreläsningar, konserter eller debatter. Ett kulturprogram ska pågå i minst 30 minuter och vara utformat så att det bidrar till att skapa delaktighet, upplevelse och eftertanke.

Läs mer om ABF och hur du kan samarbeta på: abf.se/om-abf/samarbeta-med-abf/

Mer om detta material

Materialet har producerats inom ramen för projektet Röstånga mobilitet, som en del av ett arbete med att utforska hur lokalekonomiska arbetssätt kan utvecklas för att inkludera fler i olika former av lokalt utvecklingsarbete. Projektet drivs av Röstånga Tillsammans i samverkan med bland annat ABF och finansieras av Region Skånes Miljövårdsfond.

Materialet färdigställdes september 2024.

Text och illustrationer har gjorts av Jonathan Korsar.

Obs! Beskrivningen av workshopaktiviteterna har tagit stort intryck av hur dessa aktiviteter beskrivs av Bernie Ward och Julie Lewis i *Plugging the leaks – Making the most of every pound that enters your local economy* (2002).

Denna skrift kan laddas ned från New Economics Foundation här:

<https://neweconomics.org/2002/11/plugging-the-leaks/>

För närmare beskrivning och fler perspektiv på workshopaktiviteterna och de tankar som ligger bakom konsultera gärna ovan nämnda skrift.

Text och bild kan återanvändas, som helhet eller i delar om källan uppges enligt CC BY 4.0. Nedanstående upphovspersoner till foton som använts i illustrationerna bör då också anges.

I illustrationen på framsidan har fotot "Texture of white wall with vertical lines" av Horia använts enligt CC BY 2.0. I illustrationen på s. 7 har "How long to the city, Melbourne map" av Daniel Bowen använts enligt CC BY 2.0. I illustrationen på s.12 har ett foto av ett hus med sole i Röstånga från Röstånga Energikooperativ använts.

I illustrationen på s. 22 så har ett foto på en maskros och blå himmel av Erlend Schei använts enligt CC BY 2.0. I illustrationen på s. 24 så har fotot "Classroom" av James F Clay använts enligt CC BY-NC 2.0. I illustrationen på s. 26 så har fotot "Wheat Field" av vestman använts enligt CC BY 2.0. I illustrationen på s. 27 så har fotot "Mowing grass in Bridlewood Park, looking south-west to Batterswood Drive, Scarborough" av Toronto History använts enligt CC BY 2.0.

Den här studiehandledningen innehåller ett upplägg för studie-cirklar och arbete med lokalekonomiska workshops. För dig som tillsammans med andra vill skapa en mer hållbar utveckling där vi utvecklar lokala resurser, tar tillvara outnyttjade möjligheter och minskar klyftorna i samhället genom lokalekonomisk utveckling.

Gå en cirkel hos ABF och lär dig tillsammans med andra.

www.abf.se

*röstänga
tillsammans*